

EUROPA

Nasza historia 7.1

Spis treści

Rozdział I. Europa 1815–1848: na drodze do wolności i braterstwa 8

- 1.1 Co przyniosły Europie rewolucja francuska i panowanie Napoleona? 10
- 1.2 Kongres wiedeński 1814–1815 – powrót do starego porządku w Europie? 12
Warsztat historyka. Analiza karykatury politycznej 17
- 1.3 Królestwo Polskie – państwo pod kontrolą Rosji? 18
- 1.4 Związek Niemiecki – państwo narodowe? 22
- 1.5 „Za waszą i naszą wolność” – rewolucjoności rzucają wyzwanie
staremu porządkowi w Europie 26
- 1.6 Europa 1848 r. – „oddolna” rewolucja i Wiosna Ludów? 34
- 1.7 Europa w 1848 r. – przegrane rewolucje? 40
- 1.8 Pytanie dotyczące XIX w.: co to jest naród? 44
Warsztat historyka. Analiza obrazu historycznego 47
- 1.9 Test kompetencji 50

Rozdział II. Powstanie państw narodowych 52

- 2.1 Wiele narodów w jednym państwie – Rosja, monarchia Habsburgów
i imperium osmańskie 54
- 2.2 Królestwo Włoch – pragnienie jedności narodowej 60
- 2.3 Powstanie Cesarstwa Niemieckiego w 1871 r. 64
- 2.4 Cesarstwo Niemieckie – nowoczesne państwo? 68
- 2.5 Nowe państwa na południowym wschodzie Europy 72
- 2.6 Powstanie styczniowe 1863–1864 76
- 2.7 Ziemie polskie po powstaniu styczniowym 82
- 2.8 Wojna secesyjna w Stanach Zjednoczonych – narodziny narodu? 86
Warsztat historyka. Analiza przemowy politycznej 91
- 2.9 Rosja między modernizacją i stagnacją 92
Warsztat historyka. Badanie fotografii jako źródła historycznego 95
- 2.10 Chiny i Japonia wobec Europy i USA 96
- 2.11 Pytania dotyczące XIX w.: jak powstało nowoczesne państwo? 100
- 2.12 Test kompetencji 106

Rozdział III. Żelazo, stal, energia – industrializacja zmienia oblicze Europy i świata 108

- 3.1 Uprzemysłowienie zmienia Europę 110
- 3.2 Czy państwo powinno ingerować w gospodarkę? 116
- 3.3 Postęp za wszelką cenę? Życie i praca w miastach przemysłowych 120
- 3.4 Jak rozwiązać kwestię społeczną? 126
- 3.5 Migracja – Europa w ruchu 132
Warsztat historyka. Analiza tabeli i diagramów 137
- 3.6 Handel światowy i kolonializm 138
- 3.7 Test kompetencji 144

Rozdział IV. Europa w XIX w. Równouprawnienie i społeczeństwo klasowe 146

- 4.1 Od społeczeństwa stanowego do społeczeństwa klasowego 148
- 4.2 Jedność czyni silniejszym – robotnicy jednoczą się 156
Warsztat historyka. Pieśni jako źródło historyczne 161
- 4.3 Kobiety walczą o równouprawnienie 162
- 4.4 Żydzi w Europie 166
- 4.5 Test kompetencji 172

Rozdział V. Nastaje nowoczesność 174

- 5.1 Transport, komunikacja i infrastruktura 176
- 5.2 Edukacja i nauka 180
Warsztat historyka. Analiza tekstu literackiego 183
- 5.3 Sztuka staje się mieszczańska 184
- 5.4 Państwo, nauka, religia – razem czy osobno? 188
- 5.5 Test kompetencji 192

Rozdział VI. 1871–1918: od hegemonii Europy do I wojny światowej 194

- 6.1 Polityka zagraniczna Bismarcka: zachowanie pokoju najwyższym nakazem? 196
- 6.2 U progu XX w. – Europa panuje nad światem? 200
- 6.3 Międzynarodowy ruch na rzecz pokoju 206
- 6.4 Europa na drodze do wojny? 210
Warsztat historyka. Analiza materiałów propagandowych 213
- 6.5 I wojna światowa – upadek Europy 214
- 6.6 Kwestia polska w czasie I wojny światowej 222
- 6.7 Europa i świat – koniec I wojny światowej 226
- 6.8 Test kompetencji 234

Rozdział VII. Rewolucja – walka o prawa polityczne i społeczne 236

- 7.1 Rewolucje w Stanach Zjednoczonych i we Francji 238
- 7.2 Bunt niewolników na Santo Domingo 240
- 7.3 Rewolucje europejskie z lat 1848–1849 242
- 7.4 Komuna Paryska 1871 r. 244
- 7.5 Rewolucje rosyjskie 1905 r. i 1917 r. 246
- 7.6 Test kompetencji 250

Indeks wybranych osób, nazw i pojęć 252

Źródła ilustracji i fotografii 257

Drodzy Uczniowie,

Europa. Nasza historia to szczególny podręcznik do historii. Został napisany wspólnie przez polskich i niemieckich autorów. Dzięki temu poznacie europejską historię z różnych perspektyw. Dowiedziecie się również ważnych rzeczy o historii naszych najbliższych sąsiadów. Zrozumiecie, że społeczeństwa Europy mają bardzo różne doświadczenia historyczne, ale ich dzieje były zawsze ze sobą ściśle splecione.

Ramki Punkty widzenia

W takich ramkach zamieszczono różne opinie historyków na temat wydarzeń i procesów opisywanych w podręczniku.

PUNKT WIDZENIA

Jakie skutki miały rewolucje 1848 r. dla Europy?

TN 1. Historyk Dieter Langewiesche ocenia:

1 W 1848 r. po raz pierwszy w historii Europy ujawniły się niebezpieczne siły, które miały swoje źródło w unarodowieniu polityki. Wyzyskiwana Wiosna Ludów przekształcała się w oggu kilku miesięcy w rywalizację narodów. Nie doprowadziła do oczekiwanej pojedynki narodów, lecz do wojen między nimi: rozgryzła konflikty między Danią i Niemcami, między monarchią Habsburgów i Włochami oraz Węgrami. Również na innych terytoriach istniało niebezpieczeństwo wybuchu nowych wojen. Rok 1848 był zatem nie tylko rokiem przekładowym na drodze do Europy Narodów, lecz stał się również czasem i miejscem rozgrywania się konfliktów narodowych, których: Europa musiała się spodziewać.

D. Langewiesche, 1948. In: Dascheitliche in der deutschen Geschichte. „Geschichte und Gesellschaft“ 1999, nr 25, s. 435.

TN 2. Historyk Hartmut Kaehlble pisze:

1 Po pierwsze i najważniejsze (Wiosna Ludów) nie skończył się tak po prostu niepowodzeniem. Wprawdzie więksi rewolucjonistów w 1849 r. została pokonana i ponownie smierć, lecz został uwolniony I. ... ale mimo to ta rewolucja przyczyniła się również w znacznym stopniu do demokratyzacji Europy. Wiosna Ludów doprowadziła min. w wielu krajach europejskich do ogólnego upolitycznienia opinii publicznej i tym samym do wzrostu znaczenia elit intelektualnych I. ... Konstytucje polityczne zyskiwały jeszcze większe znaczenie. Zaintegrowana została również wielość sił i prasy (...). Rok 1848 nie oznaczał, tak jak rok 1789, rewolucji w jednym tylko kraju z poważnymi konsekwencjami dla Europy, przeciwnie – to były międzynarodowe rewolucja na obszarze całej Europy.

H. Kaehlble, Wiegen der Demokratie. Von der Revolutionen Revolution zur Europäischen Union, Stuttgart 2003, s. 44–45.

Ramki „Przeszołość w teraźniejszości”

To materiał przedstawiający, co zostało nam do dzisiaj z dawnych lat.

PRZESZOŁĆ W TERAŹNIEJSZOŚCI

Dziś w Europie fabryki rzadko przypominają te z XIX w. Wieloma procesami sterują komputery, a większość prac wymagających precyzji wykonują roboty. W Azji, np. w Indiach, Bangladeszu czy Chinach, obok ultramodernych zakładów, istnieją wciąż ogromne fabryki dziewiarskie, w których warunki pracy do złudzenia przypominają te rodem z XIX w. Zatrudniają w nich także kobiety i osoby niepełnoletnie, dzień pracy trwa bardzo długo, a zarobki ledwo wystarczają na życie. Ogrodnym problemem jest też bezpieczeństwo pracy. W 2013 r. w Bangladeszu doszło do zaważenia się wielkiej fabryki, w której szły odzież na rynek europejski. Zginęło wtedy ponad 1000 osób.

→ **IL 5.** Praca w jednej z fabryk dziewiarskich w Bangladeszu; fotografia współczesna.

Strony działowe

Każdy rozdział został oznaczony innym kolorem.

Na osi czasu pokazano najważniejsze wydarzenia dotyczące danego tematu i ich datację.

Strona tytułowa lekcji

Numer lekcji i kolor pomagają w szybkim odnalezieniu właściwego tematu.

Krótki tekst wprowadzający do tematu.

Na osi czasu pokazano najważniejsze wydarzenia związane z tematem i ich daty.

Test kompetencji

Na końcu każdego rozdziału zamieszczono test kompetencji, który zawiera zadania pozwalające na sprawdzenie wiadomości i umiejętności analizy źródeł.

ROZDZIAŁ III | Złoty wiek, energia - Industrializacja zmienia oblicze Europy i świata

J. P. S. Krayer, Odbornia Atlasów w Hucie Barmeter & Wosni obróbce żelaza, 1885. Huta w Kopenhadze (Dania). Robocznicy produkują części do maszyn i statków.

ok. 1800 r.
Dynamiczny rozwój przemysłu w Wielkiej Brytanii, rozprzestrzenienie na kontynencie europejskim i w USA

108

ok. 1820 r.
Liczne migracje z Europy do Ameryki, głównie do USA. Po 1820 r. zjawisko to przybiera masowy charakter

ok. 1850 r.
W przemysłowych miastach Europy wzrasta dobrobyt, ale także rozprzestrzenia się choroby i bieda

ok. 1870 r.
Początek industrializacji w nielicznych rejonach Europy i Azji Wschodniej

1891 r.
Rozpoczął się budowy Kolei Transzberyjskiej w Czarnej Rosji

ROZDZIAŁ I | Europa 1815–1848 na drodze do wolności (brak koloru)

lipiec 1815 r.
Aleksander I nadaje Królestwu Polskemu konstytucję

1816 r.
Otwarcie Uniwersytetu Warszawskiego

1821 r.
Powstanie Towarzystwa Patriotycznego

1825 r.
W Polesie zostaje ogłoszone powstanie dekabrystów

1.3 Królestwo Polskie – państwo pod kontrolą Rosji?

Po kongresie wiedeńskim większość obszaru dawnego Królestwa Warszawskiego przekazano do Królestwa Polskie, połączone unitą personalną z imperium rosyjskim. Jak funkcjonowało nowo powstałe królestwo w związku z Rosją?

lipiec 1815 r.
Aleksander I nadaje Królestwu Polskemu konstytucję

1816 r.
Otwarcie Uniwersytetu Warszawskiego

1821 r.
Powstanie Towarzystwa Patriotycznego

1825 r.
W Polesie zostaje ogłoszone powstanie dekabrystów

18

Królestwo Polskie

Terytorium Rzeczypospolitej Obwoj Narodów z 1772 r. na kongresie wiedeńskim zostało na nowo podzielone między trzech zaborców. Królestwu Prusy przywróciły Prusy Zachodnie, Węgry i Wielkie Księstwo Poznańskie. Galicja pozostała pod panowaniem austriackim. Królestwo ogłoszono wolnym miastem pod kontrolą wszystkich zaborców. Do imperium rosyjskiego niezmienianie należały obszary wschodniej dawnej Rzeczypospolitej, a Królestwo Polskie zostało połączone z nim stałą unitą personalną. Oznaczało to, że car Aleksander I był jednocześnie królem polskim. Królestwo obejmowało obszar 128 tys. km² i miało ok. 3,2 miliona mieszkańców.

J. H. 1. Władca Wiosny
Znal Północny w Warszawie w 1815 r. W Krasnym, obraz z 1815 r. Władca odwołuje się do Uniwersytetu Warszawskiego.

Jak zorganizowane było Królestwo Polskie?

W listopadzie 1815 r. królestwo otrzymało konstytucję, stając się monarchią konstytucyjną. Powstała niepełna sytuacja: w Rosji Aleksander pozostawał władcą absolutnym (autokratycznym), a w Polesie ograniczają go nadana przez niego samego konstytucja. Każdy król (car rosyjski) nie przebywał w Polesie, zastępował go namiestnik. Królestwo nosiło iście samostanowi państwa i miało własne instytucje: rząd (Rząd Stanu), parlament (Sejm), administrację i armię. Miało też własną gospodarkę i walutę. Edukacja i kultura w dużej mierze także były samostanowi administrowane przez Polaków.

ROZDZIAŁ I | Europa 1815–1848 na drodze do wolności (brak koloru)

1a. W każdym zdaniu przedstawiono dwie daty. Zaznacz, która z nich jest właściwa i skreśl drugą.

1b. Wypisz trzy umiarkowane przy gospodarstwach i koliz z nich.

ZADANIE 1. Sprawdź swoją wiedzę.

- Belgia ogłoszono w 1830 r. (B) / w 1848 r. (A) niezależność i stała się monarchią konstytucyjną.
- Dzięki wsparciu mocarstw europejskich Grecja uzyskała niepodległość w 1827 r. (D) czy w 1842 r. (C).
- Kongres wiedeński obradował w latach 1814–1815 (S) / w 1830–1831 (R).
- Ludwik Napoleon Bonaparte został prezydentem Francji w 1813 r. (P) / w 1848 r. (M).
- Parlament frankfurcki opracował pierwszą konstytucję Niemiec w 1815 r. (S) / w 1849 r. (Q)
- Student z Czech Niemiec zabawił się na zamku w Wiedeniu w 1817 r. (D) / w 1822 r. (S)
- W latach 1817–1818 (N) / 1830–1831 (D) w Królestwie Polskim doszło do powstania przeciw rosyjskiemu panowaniu.
- W roku 1812 (W) / 1848 (R), po podpisaniu listopadowego, w Niemczech ogłoszono deklarację wolności i Polak.

ZADANIE 2. Sprawdź swoją wiedzę i umiejętność interpretacji źródeł.

2a. Dokonaj interpretacji karykatury Wykonanej w czasie wojny. Kto z nich został przedstawiony w Historii na s. 17.

L.F. COINGERS

T. 1. 1. Kongres, kolizacja karykatura a opki przedstawiają zachowanie wielkich mocarstw na kongresie wiedeńskim 1814–1815.

(I) Charles Maurice de Talleyrand-Périgord (szary), szef morsk do zabój perogoni, minister spraw zagranicznych Francji; (II) Robert Stewart (czarna), szef sił zbrojnych Castlereagh (czarna karnet), minister spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii; (III) cesarz Austrii Franciszek II; (IV) cesarz Rosji Aleksander I; (V) król prus Fryderyk Wilhelm III; (VI) król saski Fryderyk August I; (VII) postać wyobrazająca Republikę Cenu.

50

6

III

ŻELAZO, STAL, ENERGIA – INDUSTRIALIZACJA ZMIENIA OBLICZE EUROPY I ŚWIATA

Proces industrializacji rozpoczął się w poł. XVIII w. w Wielkiej Brytanii i w XIX w. rozprzestrzenił się na wiele regionów Europy: od północnej Hiszpanii, przez Francję, Belgię, Zagłębie Ruhry i Zagłębie Saary oraz Śląsk w Niemczech, północne Włochy, przez austriackie Czechy i ziemie polskie, aż po niektóre zachodnie miasta i regiony Rosji. Industrializacja dotarła do USA na Zachodzie i do Japonii na Wschodzie. Uprzemysłowienie zmieniło zarówno tradycyjne formy pracy i gospodarowania, jak i warunki życia wielu ludzi. Co przyczyniało się do industrializacji? Jak głębokie zmiany spowodowała ona w Europie i na świecie? Jakie możliwości awansu społecznego, ale także jakie problemy stworzyła ludzom? W jaki sposób industrializacja zmieniła relacje Europejczyków z resztą świata?

T 1. Industrializacja w Europie w połowie XIX w.

109

Krótki tekst wprowadzający do rozdziału informuje o jego treści i stawia pytania, na które odpowiedź znajduje się w rozdziale.

Krótki tekst wprowadzający do rozdziału informuje o jego treści i stawia pytania, na które odpowiedź znajduje się w rozdziale.

Mapa w tym miejscu stanowi element wprowadzający do lekcji.

W tym samym czasie w Europie

Tutaj znajdują się informacje o wydarzeniach, które rozgrywały się równoległe do opisanych w treści lekcji.

Najważniejsze pojęcia zostały wyjaśnione na marginesach.

Zadania na końcu pozwolą na sprawdzenie i utrwalenie wiedzy.

Źródła, rysunki rekonstrukcyjne, ilustracje ułatwiają poznanie tematu i pozwalają na samodzielną pracę.

W tym samym czasie w Europie

- 1. 1818-1819 - część państw Związku Niemieckiego (Badenia, Bawaria, Wirttemberg, Hesenia) otrzymały konstytucje.
2. 1821 - wybuch wojny o niepodległość w Grecji.
3. 1821 - odwołanie monarchii absolutnej w Hiszpanii.
4. 1830 - rewolucja lipcowa we Francji.
5. 1830 - wybuch rewolucji w Belgii.

Wydarzenia Aleksandra I sprawiły, że w 1815 r. społeczeństwo polskie przeżyło okres prawdziwej fascynacji carem. Wzrosło w jego dobrej opinii i ciele do prestrzegania konstytucji. Autonomia, postępową konstytucją i narodową administracją przyciągnęli się do tego, że wielu Polaków uważało Królestwo Polskie za namiastkę wolnej ojczyzny.

T 2. Godło powstałego w 1815 r. Królestwa Polskiego; rysunek ikonostazysty.

19

- 1. Na podstawie tekstu przedstawić okoliczności powstania Królestwa Polskiego.
2. Wykorzystując II, 3. oraz 28. 1., omówić relacje łączące Królestwo Polskie z Austrią.
3. Na podstawie 28. 1. powiedzieć, jakie warunki konstytucji były początkowo ważne dla Polaków.
4. Przeczytać art. 41, 86 i 138 konstytucji i na ich podstawie ocenić, czy konstytucja mogła stać się źródłem konfliktu między carem a Polakami. Uzasadnić swoje zdanie.

19

Text kompetencyjny

ZADANIE 3. Sprawdź swoją wiedzę i umiejętności pracy z różnymi rodzajami źródeł.

Portret Juliusa Mosera (1830-1883) regularnie wisi w pałacu w Warszawie - najbardziej znanej polskiej jednostce wojskowej walczącej w powstaniu listopadowym w latach 1830-1831. Ponajmniej pierwsza i ostatnia zwojotka wiersza:

- 1. Tytuł: wklejka; by Włanczyński; przypis: że bez wystrachu słońca świeży był; Dobrość, był to bliźniak ten tytuł; bagnetowi los zawieszca swój;
2. Niesie trębka, potnia kwiaty wieszca szerm, zna Czwartę Pałki i niech wspaniale nam;
3. Julius Moser, Pałki Czwartę;
4. W ponurą mgnień przychodzi z polskiej ziemi dźwięki migotły za granicę Plus, w wystrachu przesyła, wieszca wiersz, w wiersz „Jako ślepiec” Szeregi w ziemie wiodł;
5. Do jakiego obrazu napisu odwołuje się poeta.

- 3a. Przedstaw własnymi słowami sceny ukazane w obydwu strofach wiersza.
3b. Uważnie opisane w obu zwrotkach wystąpienia w kontekście historycznym.
3c. Wyjaśnij, jak poeta ocenia polskich powstańców. Uwzględnij tytuł utworu.
3d. Do jakiego obrazu napisu odwołuje się poeta.

19

ZADANIE 4. Sprawdź swoją wiedzę i umiejętności prezentowania własnej opinii.

ZR. 2. Czeski ruch narodowy

W kwietniu 1848 r. parlament frankfurcki zaprzeczył cesarstwo austriackie i proklamował Państwo Niemieckie (czyli: Frankalska pałaczkogo dożadnie w wachd prazach. Odpowiedział on następującym listem:

- 1. Nie mogę skorzystać z Państwa zaproszenia, szanowni Państwo, ani obojętnie ani poprzez odwołanie do mojego imienia „prawnego państwa”.
2. J. J. Kossuth Czeskim pochodzenia slowackiego, wzywając to rewolucję, co nam co mojej przodków dłużej słudze moim narodom w pełni i na zawsze. Ten naród jest wspaniałym narodem, ale odczuwa ma swój szczególny charakter i sam o sobie stanowi, jego wolność i niezależność od węgierskiego królestwa niemieckiego, naród sam się jednak nigdy za naród niemiecki nie uważał ani przez innych przez wszystkie stulecia nie stał za taki uważany. J. J. Węgry, ze na południowym wschodzie Europy.

- 4a. Przedstaw własnymi słowami treść ZR. 2.
4b. Wyjaśnij, jakie role odegrały Austria, Związek Niemiecki oraz Czeszy w pogłębień Pałkięgo.
4c. Przedyktujcie w klasie służność pogłębień Pałkięgo.

51

Warsztat historyka

Na stronach Warsztat historyka przedstawiono metody analizy różnego typu źródeł.

Warsztat historyka. Analiza tabeli i diagramów. Warsztat historyka. Analiza tabeli i diagramów. Analiza tabeli i diagramów. Procesy historycznych i niektórych ujawnowańkowych życiowych nie uda się w pełni zrozumieć bez zastosowania liczb. Z tego powodu historycy, badając wybrane zagadnienia, odwołują się do analiz danych liczbowych. Dane te, po przeliczeniu do tabel, przedstawiane w formie wykresów lub diagramów, stają się źródłami statystycznymi. Ich zastawienie i interpretacja może pokazać zupełnie nowy obraz i nadać nowe znaczenie danemu wydarzeniu lub procesowi. Inne źródła historyczne mogą tego nie zobrazować tak dokładnie. Wyróżnia pokazując poniższy przykład.

Etapy pracy

1. Opis

- Zapoznaj się z tytułem tabeli oraz z nazwami wencji i kolumn.
- Powiedz, co jest tematem badania, w jakim czasie je przeprowadzono i na jakim obszarze.
- Przetnij wybrane dane, powiedz, jak można wykonać może wpłynąć na wiarygodność badania.
- Podzielaj wiadomości z tabeli, wykresów i diagramów. Sporządź notatki dotyczące ich struktury i treści.

2. Analiza

- Powiedz, jakie wnioski oraz trendy można wyodrębnić z danych przedstawionych na wykresach.
- Odnieś się do użyczonych wyników.
- Wykorzystując wiedzę z materiału 3.5. przedstaw możliwe przypuszczenia.

3. Interpretacja

- Ocenić, czy przedstawione dane są wystarczające, aby służyć ratelny wynik badania.
- Wyjaśnij, czy graficzne przedstawienie danych z tabeli jest czytelne i pomocne w badaniu.
- Ocenić każdy z przedstawionych tutaj sposobów prezentacji danych statystycznych.

Polacy i emigranci polskojęzyczni w Zagłębiu Ruhry – podział ze względu na płeć

ROK	MEZCZYJNI	KOBIETY	LICZBA KOBIET NA 100 MEZCZYJNI
1890	25 539	10 145	39,7
1900	88 745	53 969	60,8
1910	171 892	131 930	76,8

Źródło: Statistisches Amt für das Ruhrgebiet 1890-1910, Göttingen 1990, s. 288. Dane pochodzą z statystycznych opracowań przez niemieckiego Biura Statystycznego w Berlinie.

Źródło: T 1. R. 1. Przykładowe typy diagramów ilustrujących dane statystyczne z tabeli.

137

Rozpisane na marginesie etapy pracy uczą analizy materiału źródłowego.

W zadaniach, których treść wymaga uzupełnień, są zaciemnione miejsca: [] lub takie symbole: []

Pamiętaj, by odpowiedzi pisemnych nie udzielać w podręczniku.

Skróty

Aby ułatwić pracę z podręcznikiem, wykorzystano w nim następujące skróty:

- ŹR. – źródło;
- TN. – tekst naukowy lub popularnonaukowy;
- M. – mapa;
- IL. – ilustracja, rysunek, zdjęcie.

↓ Wolność wiodąca lud na barykady; obraz Eugène'a Delacroix, 1830.

1815 r.
Kongres wiedeński ustanawia nowy porządek w Europie

1821 r.
Grecy rozpoczynają walkę o niepodległość z imperium osmańskim

1830 r.
Wybuch rewolucji we Francji, w Belgii oraz powstania listopadowego w Królestwie Polskim

1848 r.
Wiosna Ludów w Europie, wybuch rewolucji w Paryżu, Berlinie, Wiedniu i Mediolanie

1848–1849
Parlament frankfurcki podejmuje próbę stworzenia niemieckiego państwa narodowego

I

EUROPA 1815–1848: NA DRODZE DO WOLNOŚCI I BRATERSTWA

Pierwsza połowa XIX w. to okres konfliktów pomiędzy obrońcami starego porządku a zwolennikami przemian, zapoczątkowanych przez rewolucję francuską i okres napoleoński. W wielu miejscach w Europie domagano się przemian politycznych i współdziałania ludu w rządach. Niektóre narody dążyły do zjednoczenia, inne podejmowały próby zdobycia niepodległości. Czy udało się im osiągnąć te cele? W jaki sposób dążyły do ich realizacji? Kto i dlaczego był temu przeciwny? Jak rozumiano pojęcie „narodu”?

↑ M. 1. Rewolucje w Europie w latach 1815–1848.

1.8 Pytania dotyczące XIX w.: co to jest naród?

Dziś większość z nas w sposób oczywisty postrzega siebie jako członków jakiegoś narodu: jedni określają się jako Włosi, inni jako Polacy, Niemcy, Rumuni czy Kanadyjczycy. Przekonanie, że należymy do określonego narodu, rozpowszechniało się od czasów rewolucji francuskiej 1789 r. i z początkiem XIX w. doprowadziło w Europie do powstania ruchów narodowych. Co znaczyło to pojęcie? Na czym opierała się idea narodu? Dlaczego w XIX w. zyskała ona tak wielką popularność?

koniec XVIII w.

Rewolucje w Ameryce Północnej i we Francji oraz konstytucja 3 maja 1791 r. w Polsce

XVIII w.

1. poł. XIX w.

W Europie rozwijają się ruchy narodowe

1830–1848 r.

Na ziemiach polskich, w Belgii, we Włoszech i na Węgrzech wybuchają powstania narodowe

XIX w.

1848–1849 r.

W czasie Wiosny Ludów Niemcy próbują utworzyć niemieckie państwo narodowe

Co to jest naród?

Narody, w dzisiejszym rozumieniu, nie istniały od zawsze. Ich powstanie jest wynikiem złożonych procesów historycznych. Przynależność do określonego narodu stała się nową składową tożsamości przede wszystkim w XIX w. i jednocześnie oddzieliła „nas” od „innych”.

Od średniowiecza z pojęciem narodu wiązano różne znaczenia: mogło ono oznaczać grupę plemienną, ograniczać się do panującej szlachty lub też obejmować ludność

zamieszkującą określone terytorium pod panowaniem danego władcy.

W późniejszym czasie przez „naród” rozumiano wspólnotę ludzi połączonych językiem, dorobkiem kultury i historią. Ideą „tożsamości narodowej” interesowała się jednak tylko niewielka grupa filozofów, przedstawiciele szlachty i arystokratów. Dla większości ludzi ważniejsza była jednak przynależność do innych społeczności: własnej wioski, parafii czy też obszaru, którym zamieszkiwali i na którym panował jeden władca.

↓ **IL. 1.** *Italia i Germania*, alegorie narodów włoskiego i niemieckiego; malowidło ścienne Philippa Veita, 1834.

Jak zmieniało się pojęcie „naród”?

Przełomem w upowszechnianiu idei narodu były rewolucje w Ameryce Północnej, we Francji i Konstytucja 3 maja w Polsce. Pod wpływem idei oświecenia zaczęła się kształtować wspólnota wolnych obywateli cieszących się równymi prawami, i to niezależnie od statusu społecznego, pochodzenia czy też przekonań religijnych. Od tej pory przedstawiciele tej obywatelskiej wspólnoty zaczęli postrzegać siebie jako naród. To ta wspólnota, zamiast dotychczasowych władców, przyznawała sobie teraz prawo do sprawowania władzy. Zaczęto mówić o narodach we współczesnym znaczeniu.

Kształtowanie się narodów Europy w 1. poł. XIX w. przebiegało w zróżnicowany sposób. Francuzi i Anglicy zamieszkiwali własne państwa, stąd w ich przypadku pojęcie narodu stało się tożsame z pojęciem państwa. Wśród ludności zamieszkującej rozdarte rozbiorami ziemie polskie czy na terenach Niemiec, Italii, Węgier i Serbii rozwinęło się poczucie językowej i kulturowej wspólnoty oraz przynależności do jednego narodu, nawet jeśli naród ten nie miał własnego państwa. Z kolei wyznającym katolicyzm i mówiącym głównie po francusku Belgom udało się oderwać od protestanckiego Królestwa Niderlandów (1830 r.) i utworzyć własne państwo narodowe (patrz: rozdz. 1.5). W 2. poł. XIX w. w Rosji powstała koncepcja prawosławnego mocarstwa, skupiającego pod berłem cara wszystkie ziemie zamieszkałe przez narody słowiańskie.

↑ **IL. 2.** *Polonia i Lituania* – alegoryczne wyobrażenie Polski i Litwy zakuwanych w kajdany po upadku powstania styczniowego; fragment obrazu Jana Matejki, 1864.

ŹR. 1. Czym jest naród?

Francuz Emmanuel Joseph Sièyes (1748–1836), duchowny i mąż stanu, pisał w 1789 r.:

- 1 Cóż to jest naród? Naród jest stowarzyszeniem współników żyjących pod jednym prawem i reprezentowanych przez jedno ustawodawstwo.

A. Finkielkraut, *Porażka myślenia*, Warszawa 1992, s. 16.

ŹR. 2. Czym jest naród?

Johann Christoph Adelung, bibliotekarz i językoznawca z Lipska, opracował w 1808 r. słownik, w którym wyjaśnił pojęcie narodu w następujący sposób:

- 1 Naród: [...] to rdzenni mieszkańcy jednego kraju, spełniający warunek wspólnego pochodzenia, posługiwania się tym samym językiem a w nieco węższym znaczeniu – różniący się od innych narodów charakterystycznym dla siebie sposobem myślenia i działania
- 5 lub duchem narodowym. Mogą ponadto tworzyć wspólne państwo lub być podzieleni na kilka różnych.

J.Ch. Adelung, *Grammatisch-kritisches Wörterbuch der Hoch-deutschen Mundart*, t. 3. s. 439, w: <http://lexika.digitale-sammlungen.de/adelung/online/angebot>; dostęp: 30.11.2017.

1. Wyjaśnij własnymi słowami na podstawie tekstu z podręcznika, jak dziś rozumiemy pojęcie narodu.
2. Z tekstu z podręcznika i źródeł wynotuj te elementy, które wyróżniają naród. Przedyskutujcie na tej podstawie relację między pojęciami „swój” – „obcy”.
3. W **IL.1.** i **IL.2.** wizerunki kobiet symbolizują odpowiednie narody. Można je zidentyfikować na podstawie przedmiotów, które mają na sobie, lub które znajdują się w ich otoczeniu. Nazwij te przedmioty, zbadaj co przedstawiają i znaczą.

Romantyzm i idea narodowa

Pod koniec XVIII w. w Europie rozpoczęła się epoka romantyzmu. Pisarze, muzycy i malarze dystansowali się od idei oświecenia, które w ich mniemaniu były zbyt racjonalne. Romantycy byli zafascynowani nieskażoną przyrodą i tajemniczym, odległym średniowieczem. Podkreślali, że najważniejszą siłą pobudzającą ludzi do działania są uczucia, a nie rozum.

↑ IL. 3. *Wschód księżyca nad morzem*, Caspar David Friedrich, 1822.

Wśród polskich i niemieckich twórców i uczonych doby romantyzmu rozwinęła się nowa interpretacja pojęcia „naród”, które zestawiano z pojęciem „ducha narodu”. Rozumiano przez to „charakter narodowy”, na który składały się następujące cechy: wspólne obyczaje i tradycje historyczne, a przede wszystkim wspólny język i literatura stworzona w tym języku. Zwolennicy idei narodu poświęcali czas na badanie obyczajów ludowych, zbierali też przekazy i baśnie ludowe i podejmowali w swoich dziełach (w malarstwie czy literaturze) tematy historyczne. Miało to na celu wzmocnienie poczucia tożsamości narodowej Polaków pod zaborem i mieszkańców Związku Niemieckiego w kraju będącym federacją. W ten sposób rozwijały się osobno niemiecka i polska historiografia i kultura, które stanowiły siłę napędową idei narodowych.

ŹR. 3. Co oznacza narodowość?

Polski poeta Adam Mickiewicz (1798–1855) głosił:

- 1 Każdy bowiem człowiek, mający w sobie iskrę narodową, gdziekolwiek się znajduje, może być pewnym, że w tej chwili miliony współrodaków jego myślą, czują i działają podobnie jak on. Ta spójnia niewidoma łączy
- 5 narodowości. Narodowość, w najwyższym rozumieniu tego wyrazu, znaczy posłannictwo narodu, znaczy zespół ludzi powołanych przez Boga do spełnienia jakiegoś dzieła, którzy pracują i połączeni są ze sobą tym głębokim związkiem uczuciowym, jaki wskazaliśmy
- 10 w królestwie roślinnym i którego istnienie stwierdziliśmy na przykładach dobytých z dziejów narodu polskiego.

A. Mickiewicz, *Literatura słowiańska*, kurs II, wykład XXIII, *Wykłady z literatury słowiańskiej w Collège de France w Paryżu*, lata 1840–1844.

ŹR. 4. Polak z wyboru

Joachim Lelewel (1786–1861) był pisarzem i profesorem historii na uniwersytetach w Wilnie i Warszawie. Ze względu na udział w powstaniu listopadowym w 1831 r. wyemigrował do Paryża, a potem do Brukseli. O swoim pochodzeniu pisał tak:

- 1 Źe we mnie kropli krwi Lecha nie ma, przynajmniej: to prawda, że ojciec i matka byli mazurskiego urodzenia, ale matka z ojca Rusina Szelutty, może Moskala; ojciec, syn Prusaka i Saksonki, choćby w Warszawie urodzonej,
- 5 ale z Sasa, a do tego z Szwajcarki Mönich. [...] Co gorsza, ów sławny Mönich, co w Rossyi przewodził [...] zgłaszał się do mej babki, poczytując się za krewniaka [...] Taka to mieszanina na tym świecie, groch i kapusta, a Lacha nie ma.

Korespondencja J. Lelewela z Karolem Sienkiewiczem, Poznań 1872, s. 79.

1. Na podstawie tekstu z podręcznika i ŹR. 3. wyjaśnij związek między ideą romantyzmu i ideą narodu.
2. Wy tłumacz, jak Adam Mickiewicz rozumie określenie „naród” (ŹR. 3.). O jaką misję mogło chodzić poecie?
3. Porównaj tekst Joachima Lelewela (ŹR. 4.) z tekstem Adama Mickiewicza (ŹR. 3.). Jak postrzegają kwestię przynależności do danego narodu. Przedyskutuj wnioski z kolegami.

Warsztat historyka

Analiza obrazu historycznego

Etapy pracy

1. Opis

- Opowiedz o pierwszym wrażeniu, jakie wywarł na tobie obraz.
- Wymień elementy, które szczególnie zwracają twoją uwagę, np. osoby, przedmioty, krajobraz.

2. Analiza

- Zastanów się, kim są przedstawione osoby, jak się zachowują, w jakim znajdują się miejscu. Poszukaj dodatkowych informacji na ten temat.
- Wymień środki wyrazu, jakich użył twórca dzieła.
- Opisz, co znajduje się na pierwszym, a co na drugim planie.
- Zastanów się, w jaki sposób wykorzystane są kolory, jasne i ciemne tony.
- Opowiedz, z czyjej perspektywy malarz przedstawił scenę.
- Scharakteryzuj przedstawione przedmioty, gesty i symbole.
- Znajdź informacje o twórcy dzieła.

3. Interpretacja

- Zaproponuj nowy tytuł analizowanego dzieła.
- Oceń, czy przedstawiona scena mogła naprawdę się wydarzyć.

Obrazy historyczne były malowane już w XV w. Przedstawiają wydarzenia, miejsca lub postaci z historii. Artysta – twórca obrazu historycznego – jest zwykle przekonany, że przedstawione przez niego wydarzenie lub postać są bardzo istotne zarówno dla współcześnie żyjących, jak i dla potomnych. Dokonuje przy tym interpretacji faktów na swój sposób i podkreśla za pomocą pędzla to, co uważa za najistotniejsze.

↑ **IL. 1.** „*Finis Poloniae*”. Polacy żegnają się ze swoją ojczyzną w 1813 r. Niemiecki malarz Dietrich Monten namalował to dzieło w 1832 r., po klęsce powstania listopadowego przeciwko Cesarstwu Rosyjskiemu. Obraz ten znajduje się obecnie w Starej Galerii Narodowej w Berlinie.

Wskazówki dotyczące obrazu

- Na kamieniu granicznym, nieco schowanym za jeźdźcem, widnieje napis *Finis Poloniae* (czytaj: finis polonie, Koniec Polski).
- Na sztandarze przedstawione jest godło Polski z białym orłem na czerwonym tle.
- Jeźdźcem na siwym koniu jest (najprawdopodobniej) dowódca wojsk polskich książe Józef Poniatowski, który zginął w wojnach napoleońskich w 1813 r.

Poszukiwania nowych systemów rządzenia

Partia polityczna – organizacja działająca na podstawie programu, skupiająca ludzi o podobnych poglądach, zmierzająca do realizacji swojego programu poprzez przejęcie władzy w państwie lub zdobycie istotnego wpływu na jej działanie.

W XIX w. w Europie narodziły się nowe prądy umysłowe oraz ruchy polityczne, które dziś określamy jako liberalizm, konserwatyzm i nacjonalizm. Ich genezy można doszukiwać się już w okresie oświecenia. Hasła polityczne tych ruchów uformowały się w wyniku rewolucji w Stanach Zjednoczonych i we Francji. Coraz więcej osób określało się wówczas mianem „liberałowie” lub „konserwatyści”. Ludzie o podobnych poglądach łączyli się w grupy i **partie polityczne**, aby w ten sposób realizować swoje idee. Ich zapatrywania i dążenia były najczęściej wspólne, choć nie brakowało też różnic w niektórych kwestiach.

↓ **IL. 4.** Anty-*duch czasu*, karykatura Johanna M. Voltza, 1819. Osioł symbolizujący szlachtę z książką *Prastare prawa* pod pachą.

Liberalizm – podkreślenie roli wolności

Główne założenia liberalizmu (łac. *liberalis* – wolnościowy) związane są z ideą człowieka jako istoty rozsądnej i odpowiedzialnej za swoje czyny. Jest zatem zarówno w interesie jednostki, jak i ogółu, aby każdy człowiek mógł żyć wolny i według własnego wyobrażenia. Państwo nie powinno ograniczać jego wolności, a wręcz wspierać ją, np. za pomocą odpowiednich regulacji prawnych. Liberałowie domagali się konstytucji gwarantującej prawa człowieka i obywatela. Ponadto pragnęli upadku porządku feudalnego oraz zabiegali o udział w rządzeniu. Takie możliwości dawała im republika parlamentarna lub – w ramach kompromisu z ugrupowaniami konserwatywnymi – monarchia konstytucyjna.

Konserwatyzm – podkreślenie roli tradycji społecznej

Pojęcie „konserwatyzm” (łac. *conservare* – zachowywać) zostało użyte po raz pierwszy w 1795 r. we Francji. Konserwatyzm jako ruch polityczny był odpowiedzią na rewolucję francuską. Członkowie ugrupowań określających się jako konserwatywne dążyli do utrzymania i rozwijania istniejącego porządku (przede wszystkim monarchii) oraz przywilejów wybranych grup społecznych. Akceptowali konstytucję i trójpodział władzy, chcieli je jednak wprowadzać stopniowo, w ramach istniejącego systemu społecznego. Byli przeciwnikami radykalnych i szybkich zmian ustrojowych.

ŻR. 5. O zaletach monarchii konstytucyjnej

Filozof i polityk Benjamin Constant argumentował ok. 1820 r.:

- 1 Trzy władze polityczne, takie, jakie znaleźliśmy do tej pory: władza wykonawcza, prawodawcza i sędziowska, są trzema sprężynami, które winny współdziałać, każda w swoim zakresie,
- 5 w mechanizmie ogólnym; ale gdy sprężyny te, rozstrojone, krzyżują się, zderzają i wzajemnie krępują, potrzebna jest siła, która przywróciłaby je na właściwe miejsce. Siła ta nie może tkwić wewnątrz jednej z tych sprężyn, bo posłużyłaby
- 10 do zniszczenia pozostałych; trzeba, aby znajdowała się poza nimi, była w pewnym sensie neutralna, wywierała swe działanie wszędzie tam, gdzie jest to konieczne [...]. Monarchia konstytucyjna ma tę wielką zaletę, że tworzy taką neutralną władzę
- 15 w osobie króla [...].

Wiek XIX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych..., oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 2002, s. 109–110.

ŻR. 6. „Sztandar konserwatystów”

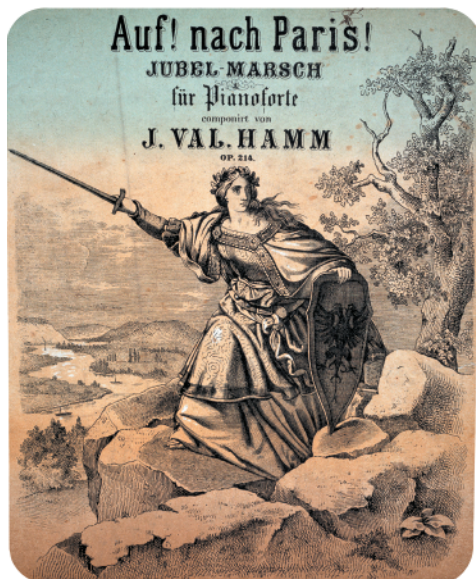
Profesor prawa Friedrich Julius Stahl sformułował w 1848 r. wytyczne dla konserwatystów w Prusach:

- 1 Z całego serca zgadzamy się z tymi artykułami, które głoszą, że nasze hasło przewodnie winno być następujące: utrzymać się stabilnie na podłożu stworzonym z prawa,
- 5 a nie z woli ludu, wiernie trzymać się nienaruszonej i słusznie trwającej wciąż suwerenności i niezależności króla, odrzucać
- 10 jakiegokolwiek przejawy chęci wzniecenia moralnej czy też prawnej rewolucji, domagania się suwerenności ludowej, przeciwstawiać się wszelkim konstytucyjnym zachciankom
- 15 Frankfurtu czy Berlina [...]. Jedyną akceptowalną przez nas podstawą politycznej jedności może być ta monarchiczno-konstytucyjna: suwerenność króla [...], jego nienaruszalne, niezbywalne prawo królewskie, pochodzące wprost z Bożej łaski, a nie z woli ludu, w którym to prawie
- 15 wszelkie upoważnienia i sankcje znajdują swe źródło, tak że bez zgody królewskiej żadne prawo w państwie nie może być wprowadzone w życie.

F. J. Stahl, *Das Banner der Conservativen*, w: *Die Revolution und die constitutionelle Monarchie*, Berlin 1849, s. 28–29, 31.

Nacjonalizm – naród jako najwyższy ideał

Oprócz pojęć „naród” i „ruchy narodowe” powstało w XIX w. również pojęcie „nacjonalizm”. Zgodnie z ideą nacjonalizmu naród czy też państwo narodowe uznawano za najwyższy cel polityki. Z tego powodu coraz więcej obywateli identyfikowało się ze „swoim” narodem i postrzegało siebie przede wszystkim jako jego członków. Poczucie przynależności do narodu może z jednej strony wzmocnić daną społeczność. Istnieje jednak również niebezpieczeństwo, że nadmierna koncentracja na wspólnych celach i wartościach jednego narodu może doprowadzić do umniejszenia wartości innych nacji, grup narodowych czy też ludów – a w przypadkach skrajnych nawet do agresji czy wojny. Zarówno ugrupowania liberalne, jak i konserwatywne w XIX w. cechował narodowy sposób myślenia.

↑ **IL. 5.** Strona tytułowa zeszytu z nutami z ok. 1870 r. Wizerunek kobiety symbolizuje Germanię stojącą nad Renem z mieczem wycelowanym w stronę Francji.

↑ **IL. 6.** *Mali patrioci*; obraz Gioacchino Toma, 1862. Chłopcy podziwiają portret bohatera włoskiego ruchu zjednoczeniowego.

ŻR. 7. Fragment *Il Canto degli Italiani – Pieśń Włochów*

Autorem tej (powstałej w 1847 r.) pieśni jest Goffredo Mameli, dziś *Pieśń Włochów* to włoski hymn narodowy.

1 [...] Od wieków byliśmy Deptani, poniżeni Gdyż nie jesteśmy nacją 5 Gdyż jesteśmy podzieleni Zbierzmy się pod jedną Flagą i nadzieją	Ze będziemy razem Gdyż wybiła już godzina. [...] 10 Jednoczmy się, miłujmy się Jedność i miłość Ujawniają ludziom Drogi Pana Prześniemy ocalić	15 Naszą ojczystą ziemię Zjednoczeni przez Boga Któż radę nam da? Zewrzyjmy szeregi gotowi na śmierć 20 gotowi na śmierć Italia wezwała!

https://pl.wikipedia.org/wiki/Hymn_W%C5%82och, dostęp: 26.04.2018.

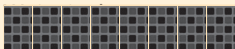

1. Na podstawie tekstu z podręcznika oraz **ŻR. 4.–ŻR. 6.** i **IL. 6.** opisz własnymi słowami, jak rozumiesz pojęcia „liberalizm”, „nacjonalizm” i „konserwatyzm”.
2. Porównaj liberalne i konserwatywne poglądy na monarchię konstytucyjną. Wykorzystaj tekst z podręcznika oraz **ŻR. 6.** Wskaż podobieństwa i różnice.
3. Zastanów się, jak Benjamin Constant (**ŻR. 5.**) ocenia monarchię konstytucyjną. Napisz odpowiedź na jego słowa z pozycji konserwatysty.
4. Oceń traktowanie narodu jako najwyższy ideał. Przedyskutujcie razem w klasie, jakie możliwości i zagrożenia dla społeczeństwa niesie ta idea.

1.9 Test kompetencji

1a. W każdym zdaniu przedstawiono dwie daty. Zdecyduj, która z nich jest właściwa i zaznacz ją.

1b. Wypisz litery umieszczone przy poprawnych odpowiedziach i ułóż z nich hasło.

ZADANIE 1. Sprawdź swoją wiedzę.

- Belgia osiągnęła w 1830 r. (L) / w 1848 r. (A) niezależność i stała się monarchią konstytucyjną.
- Dzięki wsparciu mocarstw europejskich Grecja uzyskała niepodległość w 1829 r. (!) czy w 1842 r.? (?).
- Kongres wiedeński obradował w latach 1814–1815 (Ś) / w 1830–1831 (R).
- Ludwik Napoleon Bonaparte został prezydentem Francji w 1813 r. (P) / w 1848 r. (N).
- Parlament frankfurcki opracował pierwszą konstytucję Niemiec w 1815 r. (Ś) / w 1849 r. (Ć)
- Studenci z całych Niemiec zebrali się na zamku w Wartburgu w 1817 r. (O) / w 1832 r. (S).
- W latach 1817–1818 (N) / 1830–1831 (O) w Królestwie Polskim doszło do powstania przeciw rosyjskiemu panowaniu.
- W roku 1832 (W) / 1848 (H), po upadku powstania listopadowego, w Niemczech ogłoszono deklarację solidarności z Polską.

ZADANIE 2. Sprawdź swoją wiedzę i umiejętność interpretacji źródła.

2a. Dokonaj interpretacji karykatury. Wykonaj wszystkie etapy pracy, które zostały przedstawione w Warsztacie historyka na s. 17.

↑ **IL. 1.** Kongres, kolorowa karykatura z epoki przedstawiająca zachowanie wielkich mocarstw na kongresie wiedeńskim 1814–1815.

(1) Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord (czytaj: szarl moris de talejrą perigor), minister spraw zagranicznych Francji; (2) Robert Stewart (czytaj: stiuart), wicehrabia Castlereagh (czytaj: kastlerei), minister spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii; (3) cesarz Austrii Franciszek I; (4) cesarz Rosji Aleksander I; (5) król pruski Fryderyk Wilhelm III; (6) król saski Fryderyk August I; (7) postać wyobrażająca Republikę Genui.

ZADANIE 3. Sprawdź swoją wiedzę i umiejętność pracy z różnymi rodzajami źródeł.

Poeta niemiecki Julius Mosen (1803–1867) napisał wiersz, który poświęcił 4. Pułkowi Piechoty – najbardziej znanej polskiej jednostce wojskowej walczącej w powstaniu listopadowym w latach 1830–1831. Poniżej pierwsza i ostatnia zwrotka wiersza:

← **IL. 2.** Ostatnich dziesięciu żołnierzy 4. Pułku Piechoty przekracza granicę pruską w 1831 r.; ilustracja do ostatniej zwrotki wiersza Juliusa Mosena; obraz z epoki.

ŻR. 1. Julius Mosen, Pułk Czwarty

- 1 Tysiąc uknęło, by w Warszawie przysiąc,
że bez wystrzału stoczą święty bój!
Doboszu, bij! Do bitwy rusza tysiąc
i bagnetowi los zawiera swój.
- 5 Niech Polska, pomna świeżych jeszcze szram,
zna Czwarty Pułk i niech współczuje nam.
[..]
7. W ponurej mgle przechodzi z polskiej ziemi
dziesięciu mężnych za granicę Prus,
10 wszyscy posepni kroczą, wszyscy niemi,
a wtem: „Kto idzie?” Szereg w ziemię wrósł.
I głos: „Dziesięciu, których zliczysz sam,
to Czwarty Pułk! A reszta leży tam!”

J. Mosen, *Pułk Czwarty*, w: http://bibliotekapiosenki.pl/Pulk_Czwarty, przeł. R. Stiller; dostęp: 19.09.2016.

- 3a.** Przedstaw własnymi słowami sceny ukazane w obydwu strofach wiersza.
- 3b.** Umieść opisane w obu zwrotkach wydarzenia w kontekście historycznym.
- 3c.** Wyjaśnij, jak poeta ocenia polskich powstańców. Uwzględnij tytuł utworu.
- 3d.** Do jakiego obrazu narodu odwołuje się poeta.

ZADANIE 4. Sprawdź swoją wiedzę i umiejętność prezentowania własnej opinii.**ŻR. 2. Czeski ruch narodowy**

W kwietniu 1848 r. parlament frankfurcki zaprosił czeskiego historyka Františka Palacký'ego (czytaj: frantiszka palackiego) do udziału w swoich pracach.

Odpowiedział on następującym listem:

- 1 Nie mogę skorzystać z Państwa zaproszenia, szanowni Panowie, ani osobiście ani poprzez oddelegowanie na moje miejsce innego „prawdziwego patrioty”
- 5 [..]. Jestem Czechem, pochodzenia słowiańskiego, i wszystko to niewiele, co mam i co mogę poświęcić służbie mojemu narodowi w pełni i na zawsze. Ten naród jest wprawdzie niewielki,
- 10 ale od zawsze ma swój szczególny charakter i sam o sobie stanowi, jego władcy uczestniczyli od wieków w związku książąt niemieckich, naród sam się jednak nigdy za naród niemiecki nie uważał
- 15 ani przez innych przez wszystkie stulecia nie był za taki uważany. [..] Wiecie, że na południowym wschodzie Europy,
- 20 wzdłuż granicy cesarstwa rosyjskiego, istnieją liczne narody, różniące się znacząco pochodzeniem, językiem, historią i zwyczajami – Słowianie, Wołosi, Madziarzy i Niemcy, by nie wspomnieć o Grekach, Turkach i Albańczykach – żaden z nich nie jest sam w sobie wystarczająco
- 25 mocny, aby swojemu silnemu sąsiadowi na wschodzie dać odpór po wsze czasy; mogliby to uczynić, jeśli połączy je wszystkie jeden i silny związek. Najważniejszą osią tego koniecznego
- 30 związku ludów jest Dunaj: jego centrum nie może znajdować się więc daleko od nurtu rzeki, jeśli w ogóle ma działać skutecznie. Zaprawdę, gdyby już dawno nie było Cesarstwa Austriackiego,
- 35 musieliśmy w interesie Europy, ba! nawet ludzkości, sami przyczynić się, aby jak najprędzej je utworzyć.

w: <http://texty.citanka.cz/palacky/isr2-a.html>;
dostęp: 30.01.2018.

- 4a.** Przedstaw własnymi słowami treść ŻR. 2.
- 4b.** Wyjaśnij, jakie role odgrywają: Austria, Związek Niemiecki oraz Czechy w poglądach Palacký'ego.
- 4c.** Przedyskutujcie w klasie słuszność poglądów Palacký'ego.